RYDSTRÖM STEGEHOLM I VÄSTERVIK Ncbdcz Västervik

Stegeholm

Västervik

Rydström, Ada

STEGEHOLM

i

VÄSTERVIK

C. O. EKBLAD & C:o BOKTRYCKERI.
VÄSTERVIK 1914.

STÄKEHOLMS SLOTT OCH LÄN

af ADA RYDSTRÖM.

Det under medeltidens slut ofta omnämnda slottet Stäkahus, Stäkeholm eller Stegeholm var en fast borg vid det grunda och trånga vatten = Stäke — och det sund = lööt eller Stäkelööt, där n. v. Gamlebyviken sköt in från Östersjön mot det gamla vikinganästet, sedermera köpstaden Westervik, d. v. s. gamla Westervik. Denna köpstad kallas nu Gamleby och ligger 2 mil längre in i landet från nya Westervik. Namnet Gamleby är en sammandragning af orden Gambla byen = gamla staden.

Troligen anlades fästet af hertig Albrecht af Mecklenburg,*) måg till den i Nyköping ihjälhungrade hertig Erik Magnusson, som vid sin död lämnade 2:ne barn — sonen Magnus, som blef konung i Sverige och dottern Eufemia gift med ofvannämnde hertig Albrecht samma år, 1335, som brodern gifte sig med Blanche af Namur.

*) Styffe. Skandinavien under unionstiden, pag. 232.

Till konungens kröning i Stockholm år 1336 kom äfven det unga härrskarparet från Mecklenburg och fick alltifrån denna tid ett olycksbringande inflytande i Sverige, där deras följe af utländska lycksökare, både riddare och sjöfarande, ofta kända under namnet Garpar, med list och våld bemäktigade sig allt flera orter i vårt land. När konung Magnus blifvit fördrifven från tronen af sin systerson Albrecht, hvartill dennes fader med stora penningebelopp bidragit, fick denne, i ersättning för dessa, flera svenska fästen i pant, hvilka han sedan öfverlämnade till sina landsmän. Bland dessa orter nämnes nu Stäkeholm för första gången i historien.

Borgen var afsedd att utgöra ett lås för inloppet till gamla Westervik, men som nyckeln till det låset ej sällan innehades af utlänningar, så hade dessa fri tillgång till staden och orten däromkring, där de från det berg, som ännu kallas

Garpedans ofvanför Gambla Byen behärrskade densamma.

Bland innehafvarne af Stäkeholm nämnes af Styffe år 1370 Henrik Parrow "riddare af Stækeholm." Den 29 sept. 1370 mottogo bröderna Ummereise af hertigarne af Mecklenburg "dat hus to Stekeholme, de Stad to Westerwik und dat land to Thust."

Sedan hertigarne återfått det slottet tillhörande länet, pantsatte de detta till riddaren Henrik Molteke år 1373. Vid hertig Albrechts död blefvo alla hans svenska besittningar öfvertagna af Bo Jonsson (Grip.)*)

Då Bo Jonssons arfvingar år 1399 gjorde slutuppgörelse behöllo de Stäkeholms län som pant af kronan sedan de till drottning Margareta afträdt det mesta af sina andra besittningar. Bo Jonssons änka Margareta Dume, omgift med riddaren Bengt Niklisson (Lejonansikte) och hennes styfson Knut Bosson (Grip) innehade det till en början gemensamt, men efter Knuts död kallades Bengt för höfvitsman på Stäkeholm, till hvilket då som län hörde "Tyust, Kind och Ydhræ."

*) Styffe. Skandinavien under unionstiden, pag. 232.

Att Stäkeholm varit bebodt af Bengt och Margareta finna vi af ordalagen i Margaretas testamente*), som är skrifvet den 4 sept. 1409, då hon: "på sin sottosang i Wæstiewiik liggir, thogh aw mina sinne, skæl, minne oc undirstandilse swa fwlkomliko godh oc stark som thæ iak aldra helbridoghast warith haffwer, for thy i nærvaru godhre manna miins skriptofadhers herre Pædhers, kirkioherra i Loptom, kanikx i Lynkpunge, minna magha Detlefs Bylow, Albrictis Styka oc minna dotter Margareta Bos dotter" — — — — — —.

Det vidlyftiga testamentet innehåller stora donationer till kloster och kyrkor, fränder och vänner. Särskilt lägga vi märke till följande: "iak giffver minna dottor Margitte min silkisbonadh, item mitt bæsta gulthaken, item ær i *fataburen oppa Stækaholm i kistone ther* — — — — — — — — i liggia æn liten silff bolk, han gaff biscop Thord minne dottor Margitte tha hon cristnadis, han ær henna egin.

I samma fatabur æra II kronor, the mindre høre minnæ for:de dottor til forthy hona gaff hænne skaffarin oppa Marienborgh, item herrn

*) Svenskt diplomatarium sid. 169 (N:o 143).

Pædhare i Lofftom minom scriptofadher giffver iak min nya swarto kiortil meth fodhreno ther wnder sither." — — — — — — —.

År 1419 fick Bengt Niclisson (Lejonansikte) jämte de öfriga arfvingarne afstå sin rätt å slottet och länet Stäkeholm till konung Erik, som då synes ha lämnat det till Albrecht Styke. Denne Mecklenburgare var gift med Adelheid Grip, adoptivdotter till Bo Jonsson, men naturlig dotter till Margareta Dumes broder. Albrecht Styke skaffade sig godt fotfäste i Tjust, ty det var han som år 1422 inköpte jord af Lofta kyrka och byggde Nygård vid Gamlebyvikens öfversta ändpunkt samt fick Mem (n. v. Kasimirsborg) i mansbot för en af sina, män som blifvit af Mems d. v. pantinnehafvares, Nisse Pederssons, man ihjälslagen på Stäkeholm.

Då vi lägga tillsammans det ena med det andra erfara vi huru på Stäkeholm fanns både gemak och fina täcken, präktiga kläder och smycken i kistor och fatabur samt också nog hölls gillen, hvilka icke alltid slutades fredligt, när ruset stigit kämparne åt hufvudet, utan där blodiga uppträden förekommo, som skaffade slottsherren t. o. m. en stor gård i mansbot af den dödade tjänarens herre.

Ännu låg slottet ensligt på de grund och skär, som af flera smala vattenvägar upp mot gambla Westerwik skiljdes åt. Sägner finnas som berätta huru de fartyg som seglade hit upp lastade af sin ballast på dessa grund och så bildade de små holmar hvaröfver nu den s. k. Norrlandsvägen går in till staden. Säkert är att de bråddjup, som gå tätt intill vägens sidor, gifva stöd åt den åsikten att man redan tidigt med konst afstängt inloppet till den gamla staden.

År 1433 befallde konung Erik XIII:de att staden Westerwik skulle flyttas till Stäkelööt för att njuta skydd af borgens närhet. Kungens danska fogde Lage Röd på Stäkeholm anvisade byggnadsplatser och kungen gaf staden flera goda privilegier.

Men den ro som den nya staden skulle njuta tycktes ej vilja komma, ty nu började en tid af ännu skarpare inbördes strider i landet. Redan följande år måste borgen uppgifvas till den bondehär från trakten, som anfördes af Engelbrechts underbefälhafvare, hvilken med Bo Knutsson

Grip från Winäs och Karl Knutsson Bonde från Fågelvik i 6 veckor belägrat densamma.

Snart återtog dock konungen slottet och ditsatte till höfding sin kammartjänare Olof Finne, om hvilken Sivers i Westerviks historia säger att "han icke var den bäste brodern." På sitt eröfringståg från Stäkeborg till Stäkeholms skär plundrade kungen och hans här de fattiga bönderna på både deras kreatur och andra ägodelar.

År 1436 blef Karl Knutsson riksföreståndare och nu måste Finne öfverlämna Stäkeholm till hans anhängare Bo Knutsson Grip, som i spetsen för Tjustboarne eröfrade detsamma. Sedan hade slottet ömsom svensk- och dansksinnade hövitsmän.

Under de följande 15 åren tycks nu slottet och staden ha fått vara i ro, men redan år 1452 kom Olof Axelsson Tott och Magnus Gren, efter ett misslyckadt försök att intaga Stockholm, och brände upp den knappt 20-åriga staden, fastän Stäkeholms besättning och bestyckning med litet större god vilja borde kunnat skydda den. Staden själf försvarade sig dock tappert, då dess borgare fällde 60 fiender och själf blott förlorade 2 män. När de till slut sågo hela sin stad i lågor flydde de på båtar dit, där de förut gömt sitt bästa gods — så berättar den gamla rimkrönikan.

Efter slaget på Brunkeberg år 1471 blef Stäkeholms d. v. danskvänlige höfvitsman Erik Karlson Wase utsatt för en allvarlig belägring och måste slutligen uppgifva stottet till Erik Eriksson Gyllenstjerna på Fågelvik.

År 1497, sedan konung Hans fått Kalmar i sitt våld, hyllades han af Arvid Trolle och Nils Bosson Grip på hela rådets vägnar som Sveriges konung och fick sig rikets fästningar, bland andra Stäkeholm, antvardade.

År 1500 firades i nya Westervik*) ett ståtligt svenskt-danskt bröllop mellan riksrådet Sten Christersson Oxenstjerna till Sahlestad och Lagnö och Pernilla Nilsdotter af danska Sparreätten.

Efter alla dessa slitningar mellan svenska och danska höfdingar kom ett ännu svårare olycksöde öfver Stäkeholm med år 1517. Slottet innehades då af den svensksinnade väpnaren Johan Arendsson Ulf. Denne satt vid pingsttiden i god ro på borgen med sin vackra och goda husfru Agnes

*) Anreps ättartaflor.

Knutsdotter Båt och deras fyra små barn, och föga anade man någon fiendtlig påhälsning, då plötsligen danska flottan blef synlig i skären på resa till Stockholm. Sin väg dit betecknade den med härjningar och mord, värdiga dess härrskare Christian Tyranns sinnelag. Stäkeholm fick den första påhälsningen. Stora Rimkrönikan berättar hur danskarne begagnade sig af vedupplagen kring slottet, som de bredde ut rundt kring dess murar, hvarpå veden antändes. De gamla träbyggnaderna inom slottsmurarne beskötos med brandpilar och fyrbollar. Allt stod snart i ljusan låga. Höfvitsmannen blef, då han sökte bryta sig ut, sårad och tillfångatagen, hans hustru och barn delade besättningens och den ditflyktade ortsbefolkningens öde — att kväfvas af röken eller brännas upp. Hans lilla son, som med fadern sökte fly, blef af danskarne genomborrad af hillebarder och inkastad i lågorna.

Sedan slottet ödelagts kom turen till staden, som plundrades och brändes på samma grymma sätt, trots den hjälp som sändes från orten, då Nils Mattson i Hasselby kom från Lofta med 80 handfasta män till slottets och stadens undsättning. Nils blef själf sårad och hans folk nedhuggna eller skingrade.*)

Man kan ej undra på om det nya Westerviks innevånare blefvo förskräckta och modfällde af alla de olyckor, som i slag på slag träffade dem och att de ångrade sin flyttning från gamla Westerviks mera undangömda läge. När Gustaf Wasa kommit till regeringen och ränsat landet från utländskt förtryck begärde nya Westerviks borgare att få återflytta till sitt gamla hem. Den kloke konungen afslog denna begäran och gaf i stället staden utrymme, landsägor och nya goda privilegier, så att den däraf gynnad, snart blomstrade upp nedanför det åter iståndsatta slottets murar. Stadens skeppsbyggeri af traktens ståtliga ekar omhuldades redan från denna tid af regeringen. De rika fiskena och landsägorna lämnade goda bidrag till innevånarnes uppehälle.

Nu följde en lugnare tid för slott och stad. Slottet påbyggdes och förbättrades. Enligt Handlingar rörande Skandinaviens historia 19 delen, tryckt 1834 i Stockholm, utgjordes dess starkaste del: "af ett stort torn med fasta murar och

*) Bidrag till Skandinaviens hist. V. 593.

flera våningar med små tinnar. Invid tornet lågo några små trähus, afsedda till bostäder för besättning, till uthus o. s. v. Tornet och samtliga husen omgåfvos af en tjock ringmur.“

Af de särskilda rummen på Stäkeholm omnämna urkunderna blott “stugan“, d. v. s. det rum där man vanligen tillbrakte dagarne, “förstugan“, ett yttre väntrum, “herberget“ och “kammaren“ — sofrummet, “frustugan“ — fruntimrens rum om dagarne, “borgstugan“, där besättningen hade sin samlingsplats. Dessutom talas om flera källare, om “stegerhus“, (kök) brygghus och smedja.

Slottet hade egen brygga. Det var under medeltiden utrustadt med goda vapen för denna tid, men ju mera artilleriet utvecklades, ju mindre blef slottets styrka i detta afseende.

Ett inventarium från början af 1500-talet uppger att slottet ägde 4 stenbössor samt 4 större och 4 mindre “skerpentiner“ eller sammanlagdt 12 kanoner.

Kort före reformationen fanns vid Stäkeholm, enligt biskop Brasks egenhändiga anteckningar, 2-ne kapeller: “Capella Stegaholm och Capella S. Ieorgii curiæ Stegaholm.“

Slottet hade präktiga källare i den höga sandås, som finnes i början af det s k. Norrlandet. Ännu finnes ofvanför densamma djupa försänkningar i jorden, som äro lämningar af slottets fiskdammar. Slottets ladugård var, liksom dess “kålgård“ belägen på Norrlandet, hvarom ännu de gamla namnen minna. Och ännu växer vid backen nära “kålgårdsviken“ mannaörten “Sambúcus ébulus“ hvarom sägnen vet förtälja att den uppkommer af mannablod. Att denna sällsynta växt i allmänhet finnes vid gamla ruiner är en sanning, ehuru vetenskapen påvisat att den blifvit hit införd från främmande ort.

I 1618 års anteckningar i Kammar Kollegiets arkiv läsa vi om Stegeholms hästbete: “Öde en gård Horn med thess egor, haffver varit fordom hästbete under Stegeholm.“

Sedan Stäkeholm år 1521, genom Hans Skrifvares belägring, kommit under Gustaf d. 1:stes välde var det för alltid slut med dess danska höfvitsmän.

Vid Erik XIV:s kröning 29 juni 1561 i Uppsala instiftade han, som bekant, grefve- och friherrevärdigheterna. Till grefve nämnde han då Svante

Sture, son af Sten Sture d. y. och Kristina Gyllenstjerna. Den 11 juni 1562 fick grefven Stegeholm med staden Westervik och tillhörande gårdar, som räntade 700 mark, till grefskap.

När Sturarne mördats i Uppsala och Erik afsatts, gaf konung Johan, vid sin kröning i Uppsala 1570, sin moster fru Märta — vanligen kallad kung Märta — förbättring af hennes grefskap med 19 socknar i Småland tillika med andra lägenheter.*) "Grefvinnan skulle det behålla i sin lifstid, men skulle det ärfvas af äldsta sonen, så länge någon af manslinien var öfrig: yngre bröder skulle nöjas med en anständig summa penningar och döttrar med brudskatt. Modern, om hon lefde, skulle föra förmynderskapet för äldsta sonen; i brist af nära anhöriga ville konungen det vårda; om alla söner voro döda och modern lefde skulle hon besitta grefveskapet så länge hon var änka; om allenast döttrar voro till, kunde de ej få, förutom titulen, mer än ett års ränta hvardera; sedan skulle Grefskapet hemfalla kronan. Ingenting fick från Grefskapet afsöndras, ej heller natur förbyta. Tullen vid Westervik skulle tillhöra kronan. Grefven hade ingen Jurisdiktion öfver Adelen som i Grefskapet bodde, men eljest egen domstol öfver alla mål med dess sakören, undantagande Edsöresbrott." v. Dipl. Com. Stur. Ms.

*) Dalin 111 del. sid. 5.

Sturefamiljen bodde mest på Hörningsholm och styrde sitt grefveskap genom fogdar. Att dessa af en så dugande och myndig kvinna som fru Märta hade god tillsyn och täta besök kan man vara viss på. I Tjusts domböcker från denna tid förekommer ofta "grefvinnan på Stegeholm", som part i det ena och andra målet.

Enligt Anrep dog hon på *Stegeholm* den 15 jan. 1583. Hennes lik fördes till Uppsala och begrafdes i dess domkyrka hos man och barn.

Märtas son Mauritz blef, efter moderns frånfälle, grefve till Stegeholm och Westervik, friherre till Hörningsholm och Tullgarn, herre till Eksjö och Örboholm. Efter vidlyftiga utländska resor, då han t. o. m. hos Påfven uppvaktat och med heder undfägnats, hemkom han, blef riksråd hos kon. Johan, men dog redan år 1592. Med sin fru Anna Horn hade han en son Svante d. y., som var den siste Sture af Natt och Dag linien. Han afsomnade, enligt Anrep, 3 april 1616 i *Westervik*

och begrofs följande år i Sturegrafven i Uppsala, då hans vapen där nedlades. Hans enka Ebba Lejonhufvud gifte 1618 om sig med grefve Clas Horn och då kom grefveskapet under kronan igen, ty Svante Sture efterlämnade endast en dotter Anna g. m. Johan Oxenstjerna.

Under grefve Svantes tid kom i juni 1612 Gerdt Rantsow med en dansk styrka från Kalmar uppåt svenska landet för att i Jönköping möta sin konung, som på Sveriges västkust eröfrat Elfsborg m. m. Rantsows tåg gick eröfrande och plundrande först till Öland och så till Wimmerby. När danskarne funno innevånarne här bortflydda och staden öde sände de trupper till Westervik, att där få lifsförnödenheter, men funno äfven denna stad tom. Danskarne brände då staden och kyrkan och besatte Stegeholm med 500 man, som där i 3 dar lefde "lusteligen" med allehanda våldsamheter under härjningar i orten. I en gammal jordebok på Blekhem anmärkes från detta olycksår t. ex. om Sqvagerfall och dess bebyggare: "1 fattig änkia. Mannen slagen af fienden. Boskapen slaktad af densamma," Och om Gäddeglo: "Säden förtrampad af fienden. Folket bortflydda" o. s. v. Sivers säger i Westerviks historia att stadens innevånare mestadels flydde till Rödsle skog, där dess kyrkoherde Welam Månsson af förskräckelse sjuknade och dog.

De källarruiner på Källarholmen i den lilla sjön Maren vid n. v. hospitalet, som ännu finnas kvar, anses som lämningar af de gömställen där Westerviks innevånare under dessa olyckstider fördolde sin bästa ägendom.

Rantsow och kon. Christian fingo dock aldrig mötas i Jönköping, ty då kungen kom dit var Rantsow redan snöpligen från vår ort bortkörd. Tjustboarne hade nämligen fått hjälp, dels sjöledes af den tappre Peder Mikelsson Hammarskjöld, dels från Östergötland.

Den förste Hammarskjöld och den andre kung Gustaf voro då ett värn för vår ort och vårt land. Ännu ha vi män och kung af samma namn och ännu hoppas vi värn och hjälp af deras fosterlandskärlek och samfäldta arbete.

Då kronan nu öfvertagit Stegeholm blef år 1626, enligt Tjusts domböcker, slottet med hus, ladugård och $13^3/_4$ hemman ladugårdsgods i Lofta socken med räntor och utskylder upplåtit åt Pa-

ridon v. Horn och Welshuisens arfvingar. Denna förläning förpantade sedan Jörgis Picht af nämnda herrar. 1645 var Henrik Meyer däraf innehafvare.*)

Paridon v. Horn var en holländare, som i början på 1600-talet med Welshuisen byggde ekskepp och handlade med spanmål samt låg i stora förhandlingar med svenska kronan om anskaffande af örlogsskepp m. m. Han är stamfader för den i Sverige adlade, men ej introducerade ätten v. Horn.

År 1646 gynnade drottning Christina skeppsbyggeriet i Sverige med nya privilegier, hvaribland det första och ansenligaste sattes i stånd i Westervik år 1644.

År 1649 resolverade konsistorium: "att Stegeholm skulle betala tionde till pastor i Lofta i stället för till Westervik."

År 1651 gjorde hon fältmarskalken Hans Christoffer v. Königsmarck, guvenör öfver furstendömet Bremen och Verden till grefve.**) "Han fick tå tillika till Grefskap Cronones hus och Ladugård, Stegeholm i Tjusts Härad med underliggande Gods och Gårdar. Han skulle ock skrifva sig Grefve till Wästervijk och Stegeholm." Genom sina bedrifter i 30-åriga kriget, ej minst Prags eröfring 1648, var han värd drottningens tacksamhet. Vid drottningens kröning red han vid drottningens vagn och uppbar, äfven med de andra generalerna, tronhimlen öfver majestätet. På Gustaf Adolfs staty i Stockholm sattes Königsmarks bild på piedestalen tillika med Wrangels, Banérs och Torstenssons. Denne lysande krigshjälte, som genomgått oändliga dödsfaror i olika fälttåg, dog af kallbrand i en opererad vårta år 1663.

"Hans porträtt visar idealet af en härförare — en stolthet, som tilldrager vänner, imponerar på underlydande, förskräcker fienden. Utomordentlig kraft ligger i hans bild, såsom i hans historia".*)

Königsmarck fick Stegeholms grefskap med underliggande gods och lägenheter i 15 socknar, nämligen "gambla Westervik, Lofta, Loftahammar, Gladhammar, Törneswalla, Hiortö, Edh, Hallingsberg, Odenswij, Locknewij, Blackstadh,

*) Sivers.
**) Sivers.

*) Svenskt biografiskt lexikon. Ny följd. 6:te delen.

Dalhemb, Tryserums, Uchna och Hannäs" för sig och sina manliga arfvingar. Öfver Westerviks stad hade han samma rättigheter som andra grefvar hade öfver sina städer, dock så, att staden var oförkränkt i sina privilegier. Han fick uppbära konungens, kyrkotionde samt sakören och häradshöfdingerättigheter — dock så att han laglydige, menige man förskaffar lag och rätt, enligt Sveriges lag. Majestätsbrott och andra grofva missgärningars bestraffande hade regenten sig förbehållna.

Grefven fick icke pålägga större skatter och tunga på sina undersåtar än på kronans. Rusttjänsten presterades lika som af annat frälse. Af bergverken skulle grefven gifva kronan en viss skatt efter de olika metallernas värde. Att slå eget mynt medgafs icke grefven. Grefskapet skulle gå från far till äldste son, dock med vilkor att denne sig tro- och ärligen, såväl mot konungen som mot sina föräldrar uppför, annars går grefskapet till närmaste rätta arfvinge, som dessa förbindelser uppfyller. Om någon af grefvarne högmålsbrott beginge förfölle grefskapet under kronan igen. Om endast kvinnliga arfvingar finnas, njuta de ett års ränta af grefvedömet innan det till kronan återgår. Moder vare förmyndare för omyndig son. Barnlös grefveänka njute grefvedömet inkomst så länge hon ogift är. Yngre bröder utlösas med en summa penningar till deras framkomst i lifvet, döttrarne få brudskatt af grefvedömet.*) — — — — —

Som de europeiskt namnkunnige grefvarne Königsmarck mest voro upptagna af egna eller Sveriges utländska företag, voro de sällan inom sitt grefskap, hvilket styrdes af deras hauptmän eller höfvitsmän på Stegeholm. Bland dessa märkes Joachim Heinrici som, enligt påskriften på sitt epitaphium i Westerviks kyrka, kallas Medic. Lic. och Director Comitatus Westerv. Han dog 1671.

Vid Hans Christoffer v. Königsmarcks död 1663, ärfdes grefskapet af hans äldste son Conrad Christoffer. Han var svensk generalmajor och vice guvernör i Bremen och Verden, gick sedan i holländsk tjänst som generallöjtnant och blef dödsskjuten vid belägringen af Bonn 1673. Gift med fältmarskalken Wrangels dotter hade han

*) Sivers Westerviks historia·

med henne fyra barn — alla märkvärdiga genom lysande lefnadsbanor, begåfning, skönhet, lärdom, äfventyr och förbindelser.

Hans äldste son Carl Johan dog 1786 ogift i Grekland och begrafdes på samma gång som sin store farbror, krigshjälten Otto Wilhelm, i familjegrafven i Stade i Bremen 1688.

Königsmarckarnes minne hör historien till. Det präktiga palats af sten som de, i det gamla förfallna slottets ställe, uppbyggt vid Stegeholm försvann snart, ty år 1677, då danskarne och holländarne tillsammans på ett omänskligt sätt härjat och brännt hela det värnlösa Öland, vände de sig till fastlandet, uppbrände Strömsrums herrgård och sedan de i 8 dar hvilat vid ön Jungfrun, seglade de till Döderhultsvik, som nedbrändes. De fortsatte därpå kusten uppför på samma sätt. Till Westervik kommo de den 1 och 2 sept. och lade då Stegeholms ståtliga slott jämte staden i aska.

Detta var sista gången någon fiende härjat här.

Enligt riksdagsbeslut 1655 hade Stegeholms grefskap bort till kronan reduceras, men på Carl Gustafs befallning fingo de så högt förtjänta släkterna Torstensson och Königsmarck behålla sina grefskap. År 1681 var hans son ej lika eftergifven; nu indrogs det rika grefvedömet till kronan. Dess ägor lades dels till militiæbostället Stufverum, dels till andra gårdar.

Königsmarkarnes afkomlingar lefva ännu i vår ort, ty Conrad Christoffers dotter den sköna, talangfulla Amalia Wilhelmina blef, som maka till grefve Carl Gustaf Lewenhaupt till Winäs, moder till den olycklige generalen Charles Emile Lewenhaupt, hvars afkomlingar i rätt nedstigande led ännu bo i vår stad och ort. Hos n. m. aflidna grefvinnorna Caroline och Sophie Sparre, födda Lewenhaupt från Winäs, hos den senares dotter friherrinnan Ebba v. Schwerin — nu boende i Westervik, och hos på 1890-talet aflidna grefven och grefvinnan Charles Lewenhaupt i Westervik och deras barn ha funnits och finnas en mängd förtjusande porträtt och minnen af de sista Königsmarckarne, framför allt den utomordentliga serien Winästapeter, som enligt tradition syddes af Amalia och hennes ryktbara syster Aurora Königsmarck på Winäs. Dessa tapeter, som nu ägas af ministern grefve Gustaf Lewenhaupts

änka fru Anna Bogeman, finnas afbildade och beskrifna i Boken om Tjust, II delen. På dem framställas bl. a. porträtt af de yngsta Königsmarckarne, kostymerade på olika sätt och i mer än kroppsstorlek.

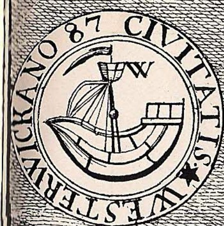
I början af 1700-talet fanns ännu, enligt Sivers, på Stegeholms slott "det ansenliga husets fasta murar och afdelningar upp till taklaget, med fönster, gluggar och andra öppningar mest i stånd. Men då Westerviks kyrka på norra sidan skulle tillbyggas, så lämnades tillstånd att på slottet därtill nedbryta tegel, som ock till en del skedde."

Landshöfding Hans Clerck i Kalmar hade i bref d. 8 sept. 1693 gifvit kronobefallningsmannen Erik Bruun förslag om "ett parti bräders upkiöpande, at thermed någon del af Slottet, som beqvämligast vore, kunna betäckja, hvaruti om så tilträngja skulle, man under tiden kunde bo etc." Sivers, som omnämner detta bref, förmodar att Clercks förflyttning från orten varit orsaken till beslutets uppgifvande.

Slottet och holmen fingo alltmera förfalla. En mängd trähus och bodar för tjärhof och tjärufaktori, skeppsvarf och ballastplats prydde ej platsen. Inom slottsmurarne var en smedja anlagd och uppe på desamma tronade några rödmålade trähus.

På 1880-talet bildades "Sällskapet för Westerviks försköning" och där verkade med lifligaste intresse de gamla slottsherrarnes ättling grefvinnan Adélaïde Lewenhaupt, född Sparre.

Nu borttogs alla skräpiga byggnader på den vackra Slottsholmen. Slottsmurarne förstärktes. Allt ordnades, planerades och förskönades. De vackraste planteringar af träd, buskar och blommor omgåfvo så småningom de grå medeltidsmurar, som ännu kvarstå och som, i denna fridens lustgård, minna om de allvarliga tider som varit och som vi, äfven med stora offer, för framtiden gärna vilja afvärja från vårt sköna, minnesrika kustland.

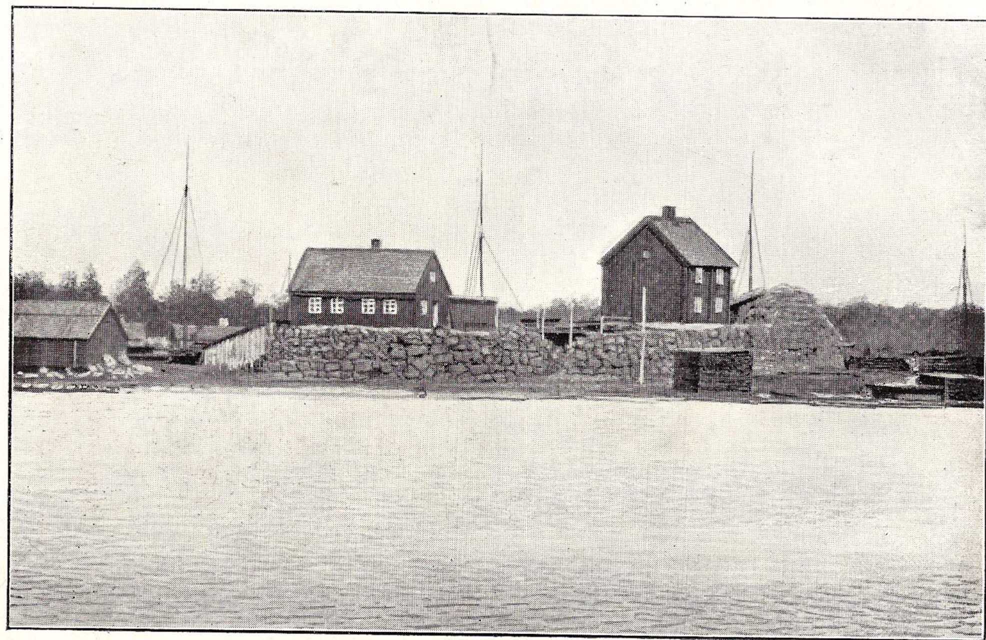

WESTERWIK

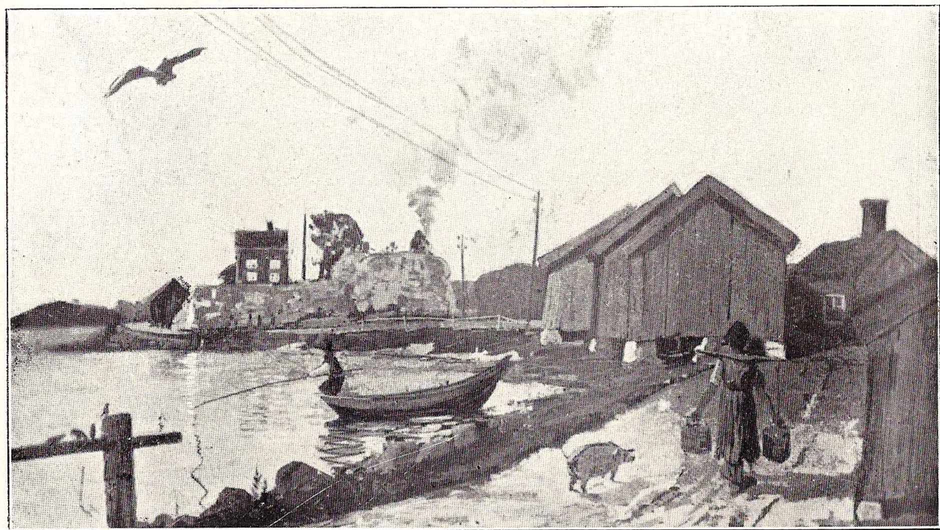

1. Kyrkjan. 2. Fattighuset. 3. Pastoratshuset. 4. Fabriqven. 5. Rudera af Stegholms Slott.
6. Tegelbruket. 7. Rådhuset. 8. Winnbron. 9. Skeppswarfet. 10. Rössjan. 11. Gammalbys=wixen. 12. Stora Fjärde
13. Skeppsbron. | Sumtu D. Henr. Jac. Siwers, Reg. Concion Aulici, Praepos. Ecclesiar in Thustia Septentrion. et Past. in Trysenum. 175

C. Fritzsch Sculp.

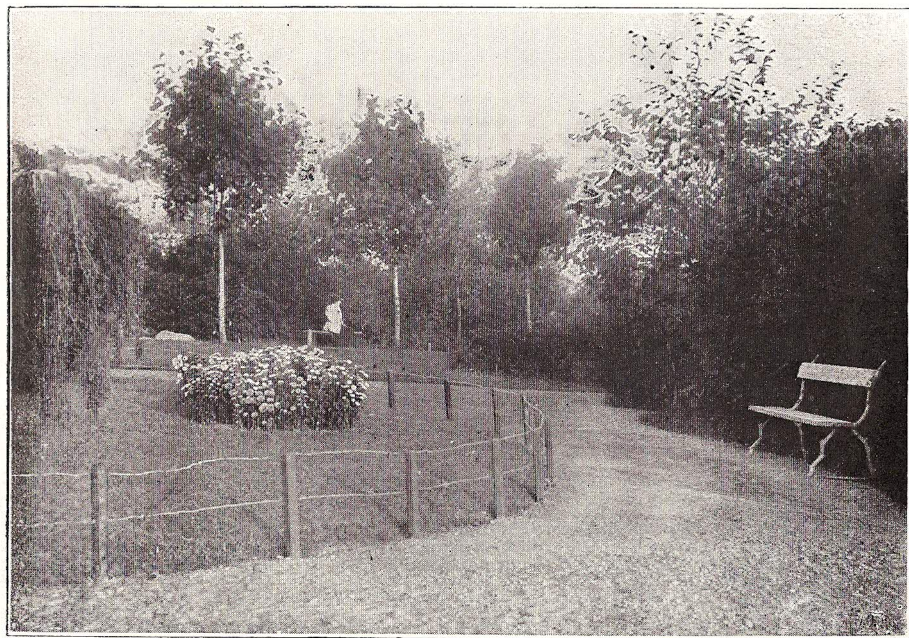
VÄSTERVIK I MIDTEN AV 1700-TALET MED STEGEHOLMS RUIN

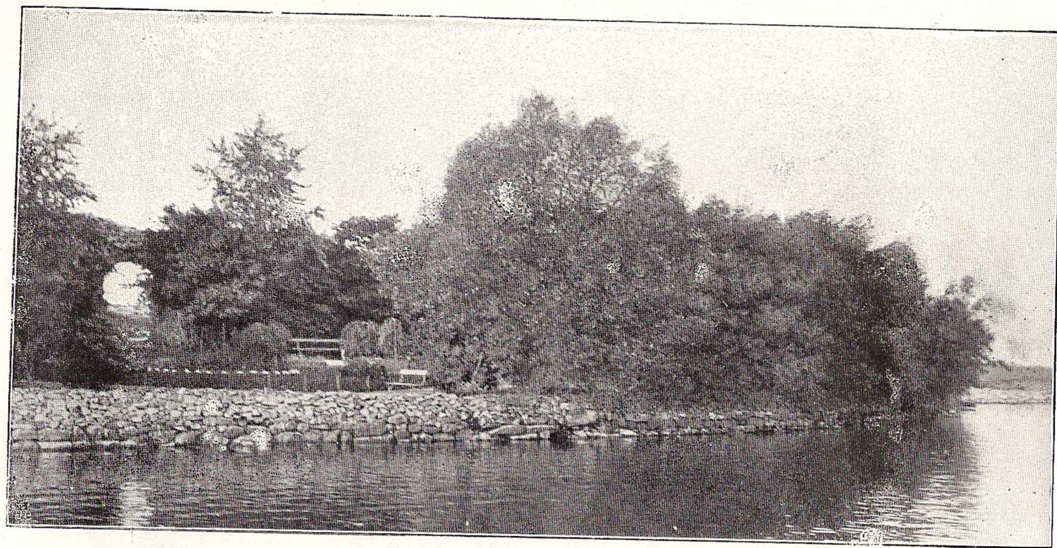
STEGEHOLMS SLOTTSRUIN PÅ 1870-TALET
(FRÅN GAMLEBYVIKEN)

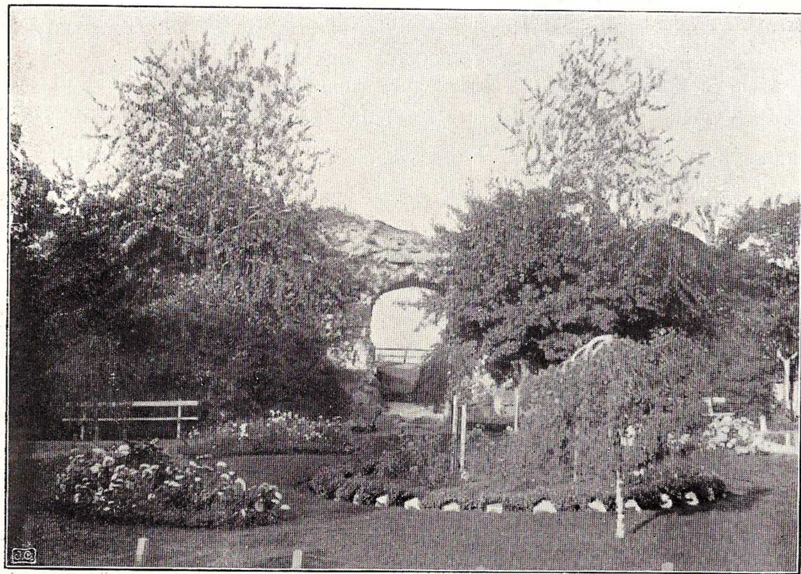
SLOTTSHOLMENS UTSEENDE I BÖRJAN AF 1880-TALET

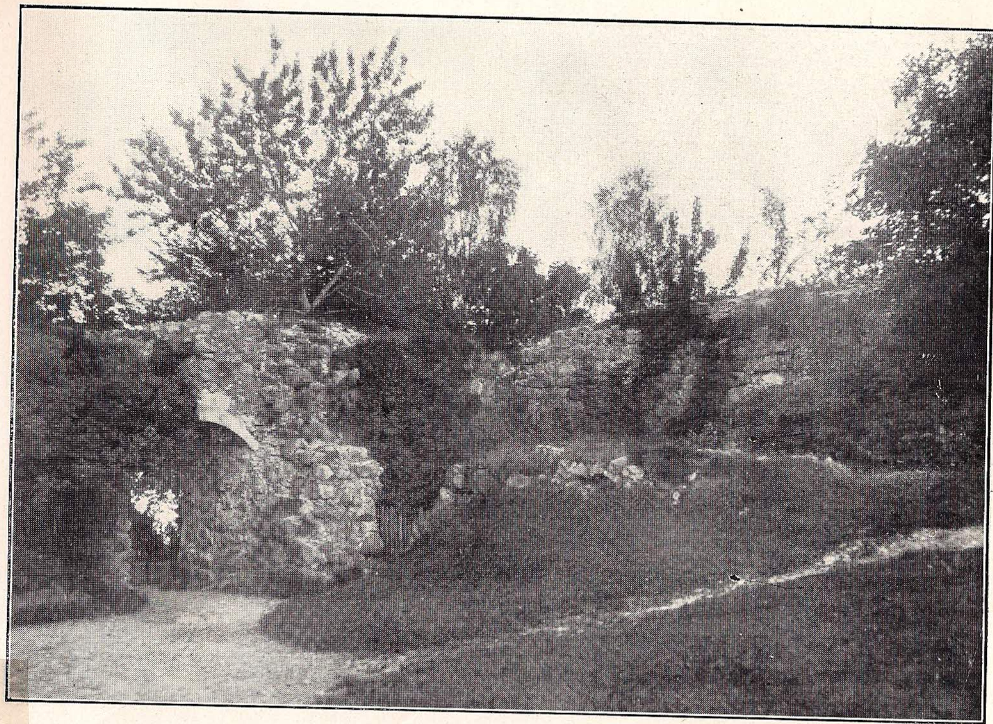
PARKEN OMKRING STEGEHOLMS SLOTTSRUIN

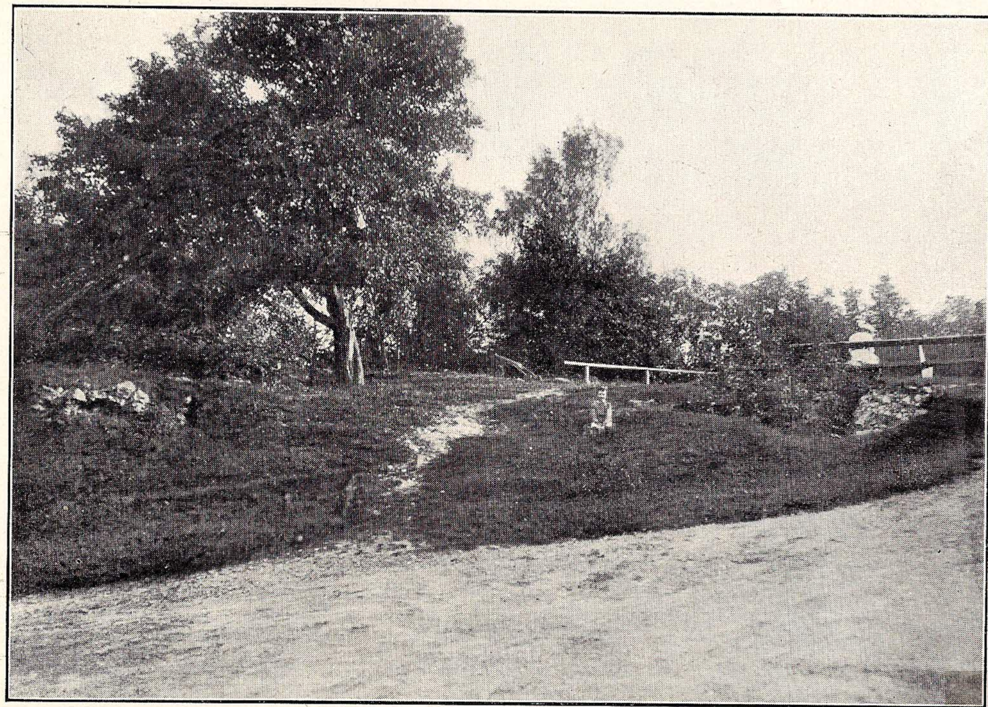
PARKEN KRING STEGEHOLMS SLOTTSRUIN FRÅN SJÖSIDAN

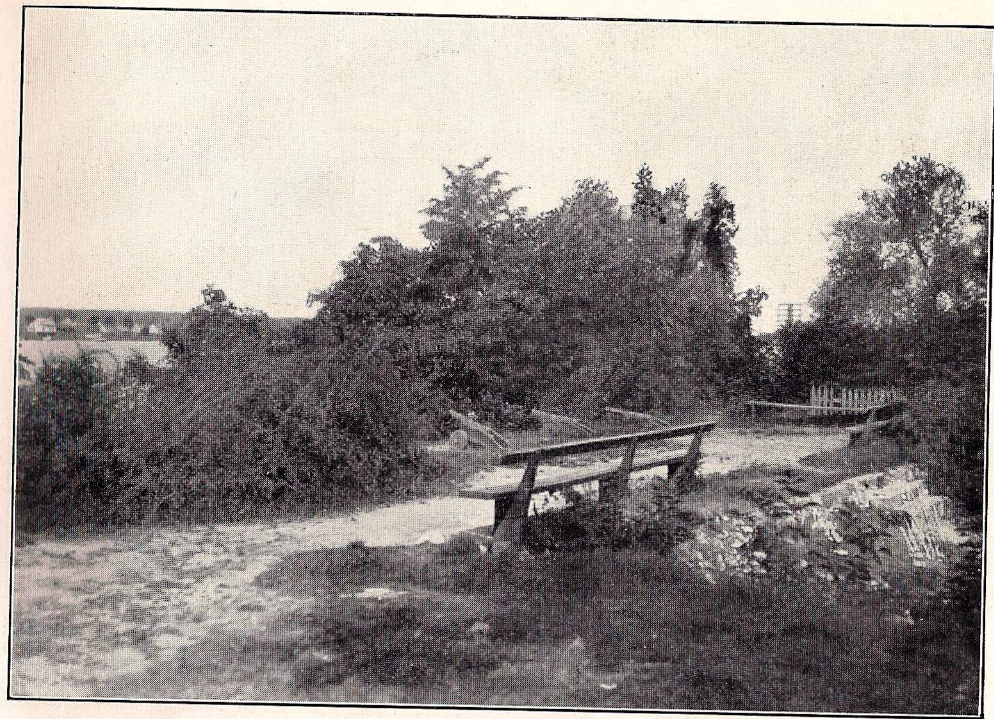
STEGEHOLMS SLOTTSRUIN

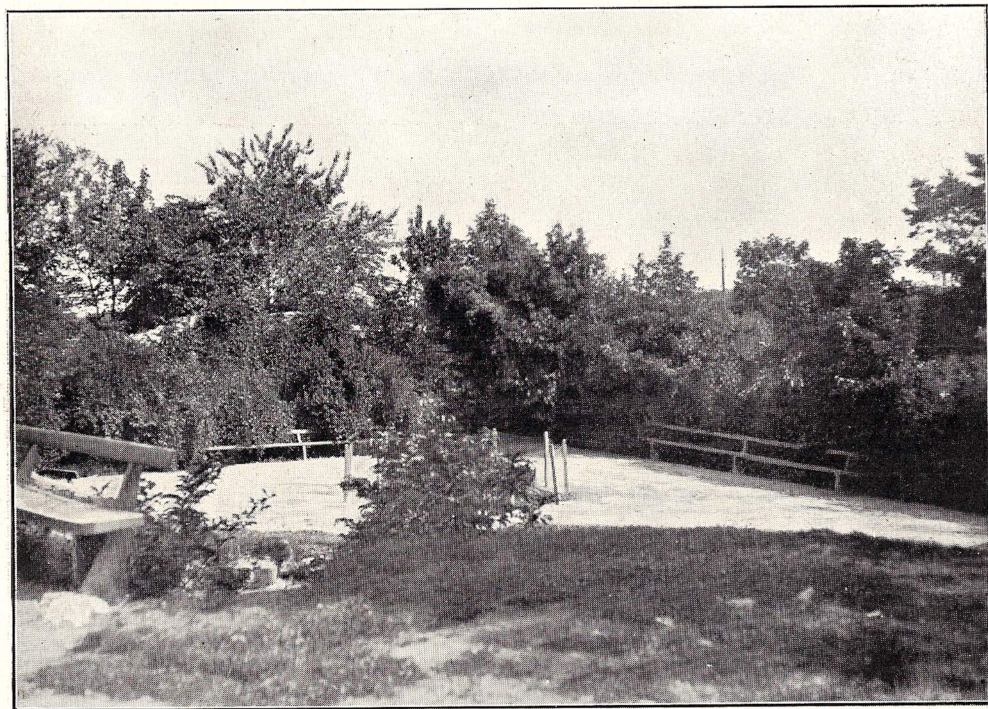
BORGGÅRDEN . SYDÖSTRA HÖRNET MED PORTALEN

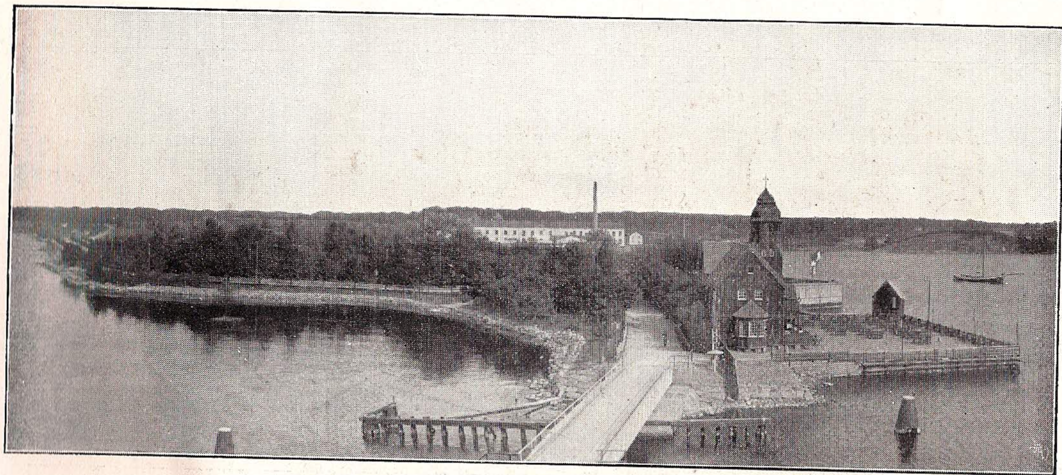
BORGGÅRDEN · SYDVÄSTRA HÖRNET

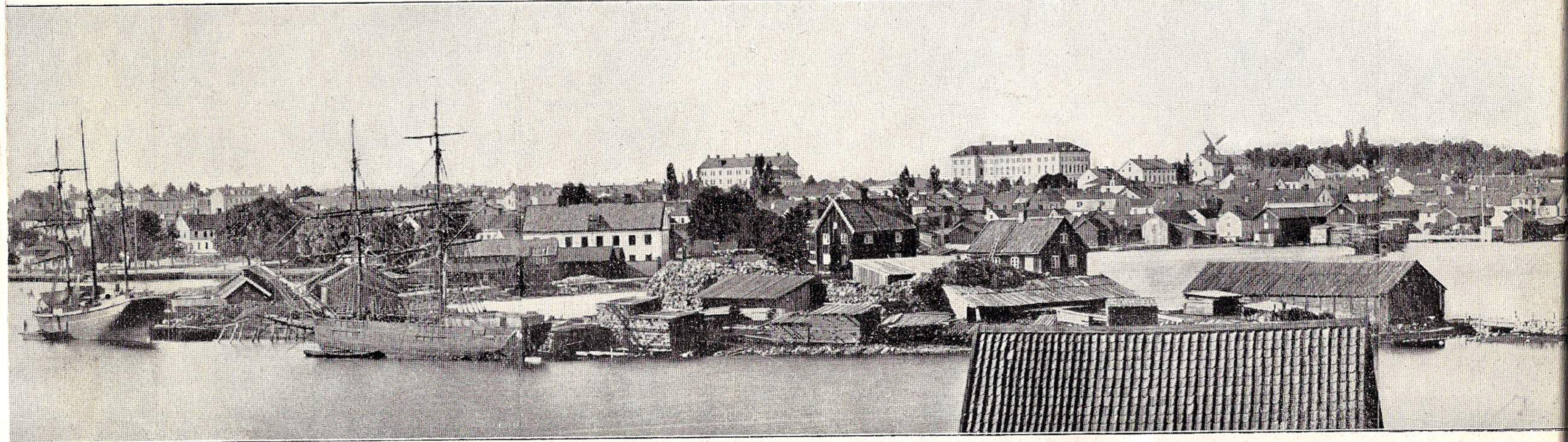
BORGGÅRDEN · NORDVÄSTRA HÖRNET

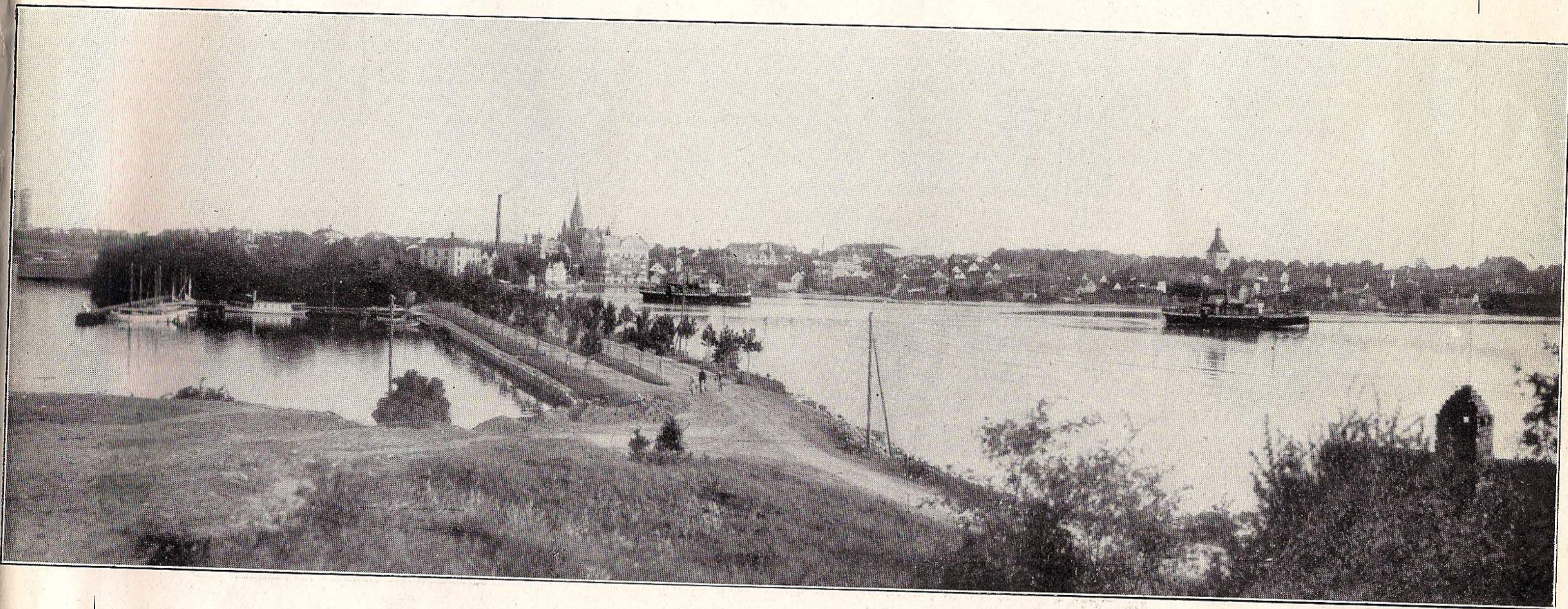
RORGGÅRDEN · NORDÖSTRA HÖRNET

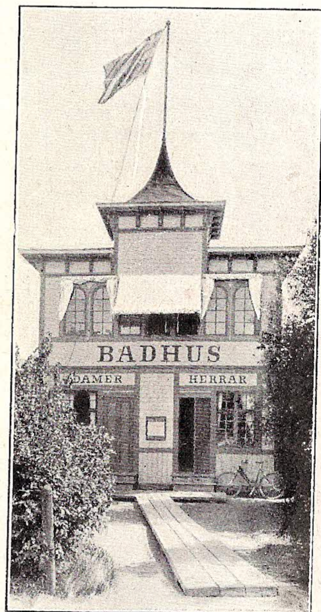
SLOTTSHOLMEN MED DESS NUVARANDE UTSEENDE

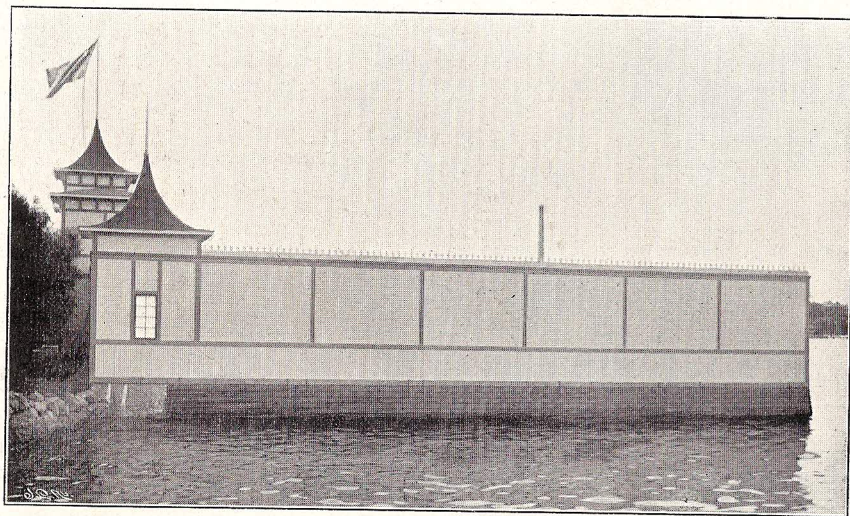

SLOTTSHOLMEN I BÖRJAN AF 1880-TALET

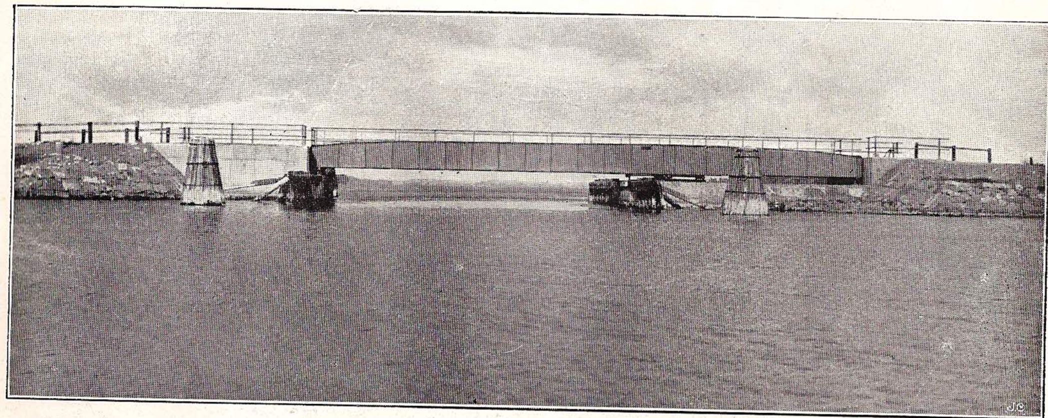

SLOTTSHOLMEN MED DESS NUVARANDE UTSEENDE

KALLBADHUSET Å SLOTTSHOLMEN

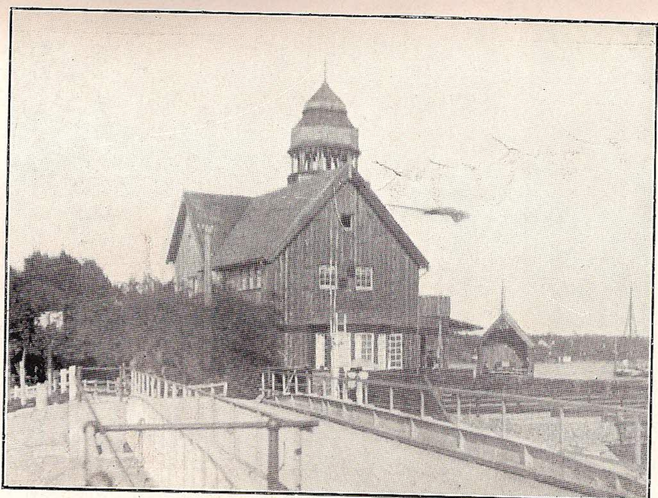

SVÄNGBRON ÖFVER STEGEHOLMS KANAL

SOMMARRESTAURANGEN Å STEGEHOLM

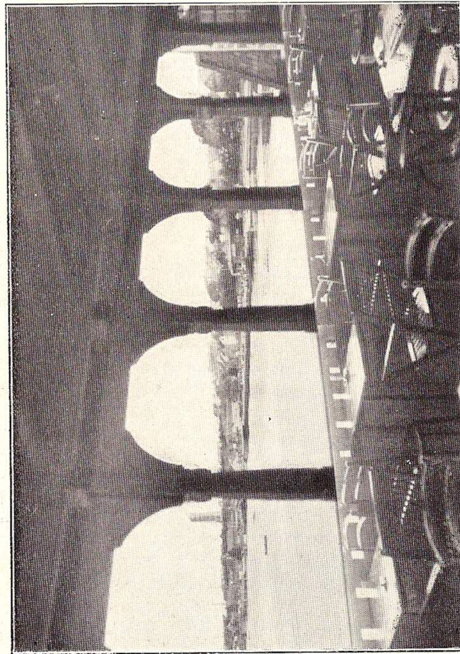
(BYGGD 1913 Å GAMLA BARLASTKAJEN INVID KANALEN MELLAN STEGEHOLM OCH STRÖMSHOLMEN).

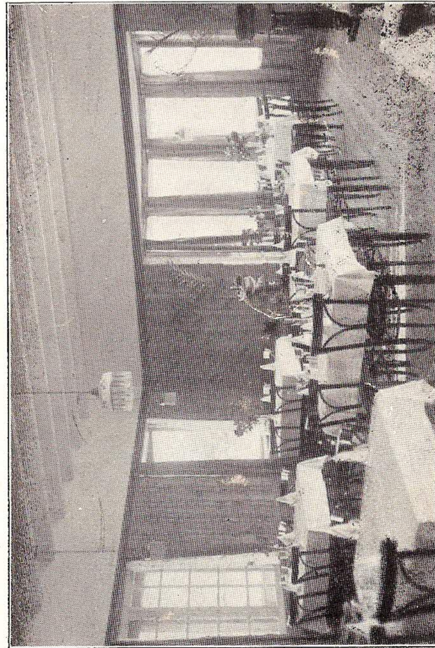
SOMMARRESTAURANGEN FRÅN SÖDER

SOMMARRESTAURANGEN FRÅN NORR

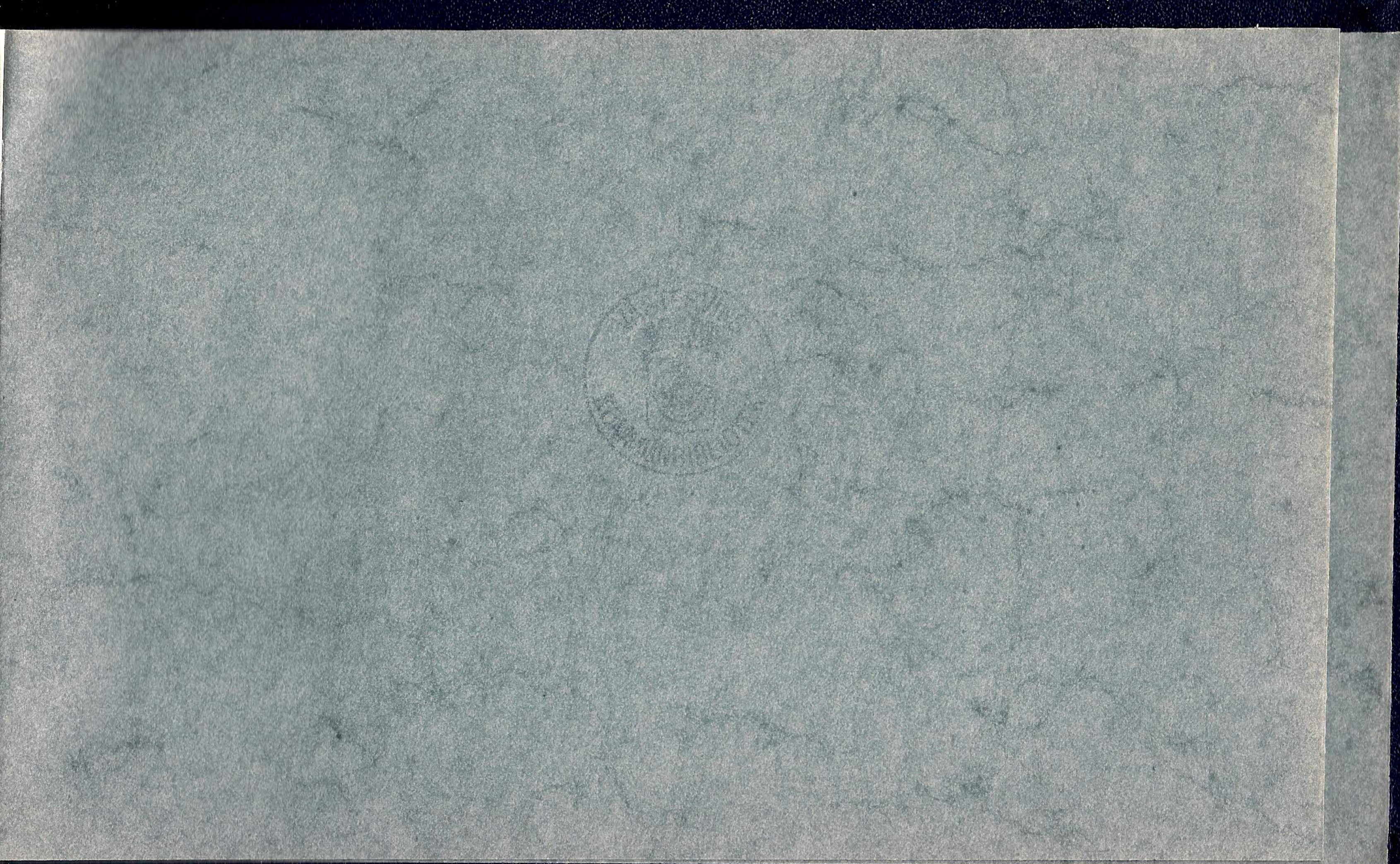

SOMMARRESTAURANGENS CAFÉ

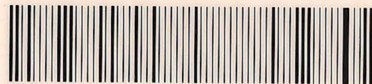
SOMMARRESTAURANGENS MATSAL

1994 -03- 16 94. 04. 15		
94. 05. 06.		
94. 08 29		
94. 12 02.		
95. 02. 08		
1996 -03- 25		
		© btj nov 1981 Art.2323

078 22 18 0001 70 0801 00 02 01

Ncbdcz Västervik
RYDSTRÖM Stegeholm i
Västervik /14

